

Sayın, K. ve Paslı, F. (2021). Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin koruyucu aile sistemlerinin karşılaştırılması. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 194-215.

DERLEME | REVIEW

Başvuru Tarihi: 09/06/2021

Kabul Tarihi: 30/12/2021

ALMANYA, İNGİLTERE VE TÜRKİYE'NİN KORUYUCU AİLE SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Comparison of Foster Family Systems of Germany, England and Turkey

Kasım SAYIN*

Figen PASLI**

*Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, kasmsayn1907@gmail.com, 0000-0002-2859-5646

**Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü, figen.pasli@kocaeli.edu.tr 0000-0001-7150-8264

ÖZ

Koruyucu aile uygulaması devlet koruması ve bakımı altında olan çocukların bakımının gönüllü aile ya da kişiler tarafından üstlenilmesidir. Çeşitli ülkelerde de koruma altındaki çocuklara kuruluş bakımına alternatif bir model olarak tercih edilmektedir. Bu makalenin amacı farklı sosyal refah rejimlerinin hâkim olduğu ülkelerde uygulanan koruyucu aile sistemlerinin değerlendirilmesidir. Ülkemizle kıyaslandığında ortaya çıkan benzerliklerin ve farklılıkların belirlenmesidir. Bununla birlikte ülkemizde uygulanan koruyucu aile sisteminin geliştirilmesi gereken yönlerinin belirlenmesi, olumlu gelişmelerin sunulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada farklı sosyal refah rejimi örnekleri olarak İngiltere ve Almanya çocuk koruma sisteminde önemli bir yere sahip olan koruyucu aile hizmet modeli incelenmiş ve bu ülkelerde uygulanan koruyucu aile hizmeti hakkında bilgi verilmiştir. Almanya ve İngiltere'deki çocuk ve gençleri koruma sistemlerinin tarihsel süreci de ele alınmaktadır. Bu noktada "Çocuk Koruma Sistemi", "Koruyucu Aile", "Koruyucu Aile Olma Süreci", "Koruyucu Aile Olma Şartları", "Koruyucu Aile Modelleri" başlıkları altında bilgiler yer almaktadır. Ardından Türkiye, Almanya ve İngiltere'de uygulanan koruyucu aile sisteminin benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu nedenle İngiltere, Almanya ve Türkiye'de uygulanan koruyucu aile sistemi alanyazın taraması yöntemiyle karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk koruma sistemi, koruyucu aile, sosyal hizmet, korunmaya ihtiyacı olan çocuk

ABSTRACT

Foster family practice is a system that a voluntary family or a person provides care for children who are under protection by the state. It is preferred as an alternative model to institutional care for children under protection in various countries. The aim of this article is to evaluate the protective system applied in countries where different social welfare regimes are dominant. It is to determine the similarities and differences that emerge when compared with our country. In addition, it is aimed to determine the

aspects that need to be developed in the foster family system implemented in our country and to present positive developments.

In this study, as examples of different social welfare regimes, the foster family service model, which has an important place in the child protection system of England and Germany, was examined and information was given about the foster family service applied in these countries. The historical process of child and youth protection systems in Germany and England is also discussed. At this point, there is information under the headings of "Child Protection System", "Foster Family", "Process of Being a Foster Family", "Conditions for Being a Foster Family", "Foster Family Models". Then, it is aimed to reveal the similarities and differences of the foster family system applied in Turkey, Germany and England. For this reason, the foster family system applied in England, Germany and Turkey is presented comparatively with the literature review method.

Keywords: *Child protection system, foster parents, social work, children in need of protection*

GİRİŞ

Çocukların biyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişimi için en önemli unsurlarından biri aile olmakla birlikte her çocuk biyolojik ailesinin yanında yaşamını sürdürme şansına sahip olamamaktadır. Bu durumun temel nedeni biyolojik ailenin çeşitli sebeplerden dolayı çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenememesidir. Bakım ve sorumlulukları ailesi tarafından üstlenilmeyen çocuklar koruma altına alınmaktadır. Koruma altına alınan çocukların sağlıklı gelişimleri için aile ortamına ihtiyacı vardır.

Bu çalışmanın konusu olan koruyucu aile hizmeti koruma altında bulunan çocukların yararlandırıldığı aile odaklı bakım sistemidir. Bu sistem çocuk ve gençlerin psiko-sosyal, bilişsel ve sağlıklı gelişimleri ve güvenli bağ kurabilmeleri için kurum bakımına alternatif bir model olarak sunulmaktadır. Koruyucu aile, biyolojik ailesi tarafından bakımları çeşitli nedenlerle üstlenilemeyen çocukların sorumluluğunu ve bakımını ücretli ya da gönüllü olarak yerine getiren aile ya da kişilerdir. Koruyucu aile yanındaki yararlandırılan çocukların sağlıklı ve güvenli bağlanması amaçlanmaktadır. Bu çocuklar yaşamın ileriki süreçlerinde toplumsal yaşama daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Koruyucu aile adaylarının ve devletlerin koruyucu aile hizmeti ile ilgili beklentileri ve istekleri sürecin en önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Birçok ülkede devlet koruması altında bulunan çocuklar için tercih edilen koruyucu aile hizmeti o ülkenin çocuk koruma sistemi içerisinde, yasal düzenlemeler, mevcut koruyucu ailelerin ve koruyucu aile adaylarının nitelik ve niceliklerine göre yapılanmaktadır. Koruyucu aile hizmet modelini uygulayan ülkeler arasında birçok benzerlik ve ayırt edici farklılıklar görülmektedir. Çocuk koruma sistemi ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişim düzeylerine göre yapılandırılmaktadır. Ülkelerin sosyal ve kültürel özelliklerine göre, koruyucu aile uygulamalarında politika ve yaklaşımlar değişmektedir. İngiltere, İskoçya, İsveç gibi ülkelerde aile merkezli hizmet modelinin koruyucu aile hizmet politikalarına yansıdığı görülmektedir. İskoçya'da korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurum bakımı maliyetinin yüksek olduğu görüşü hakimdir. Fransa, Danimarka, Polonya gibi ülkelerde, koruyucu aile yanında çocukların sağlıklı gelişiminin mümkün olacağı savunulmaktadır. Almanya'da koruyucu aile hizmetinin kuruluş bakımına alternatif olduğu düşünülmektedir (Cameron vd., 2016). Türkiye'de aile yanında bakım, çocuk için en uygun ortam olarak değerlendirilmektedir ve korunma gereksinimi olan çocukların aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması önceliklidir (ASHB, 2020). İzledikleri politikalar bağlamında uygulamada çeşitli farklılıklar olmasına karşın ülkeler, koruyucu aile hizmetinin çocuk refahı alanının bir parçası olduğunu kabul etmekte ve uygulamalarda çocuğun yüksek yararı doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini savunulmaktadır (Font vd., 2018).

Gilbert (2011), refah rejimleriyle örtüşen çocuk refahı uygulamasına yönelik iki baskın yönelime dikkat çekmektedir: i) çocuk istismarının yasal ve bireysel olarak patolojik şekillerde çerçeveslendiği ve

hizmetlerin daha kalıcı ve daha az erişilebilir olduğu liberal rejimlerde yaygın olan çocuk koruma, ii), çocuk istismarının aileler için profesyonel yardım gerektiren bir sorun olarak görüldüğü kıta Avrupası ülkelerinde bulunan aile desteği. Bu çalışmada, farklı refah devleti rejimlerini kapsayan ülkelerde, liberal refah rejimi örneği olarak İngiltere; muhafazakâr veya kıta Avrupası refah rejimi örneği olarak Almanya ve aile pratiklerinin önemsendiği güney Avrupa refah rejimi ve aynı zamanda muhafazakar refah devleti örneği² olarak Türkiye'deki koruyucu aile hizmet modeli ve uygulamalarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

ALMANYA'DA ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

Almanya'da 1903 yılında çıkarılan ve 1904 yılında yürürlüğe giren ilk çocuk koruma yasası olan "Das Kinderschutzgesetz" ile çocuk işçiliği; çocukların hangi iş kollarında ve ne tür fabrikalarda çalıştırılabileceği düzenlenmiştir. 1938 yılına kadar yürürlükte kalan yasa yerini Gençlik İşyeri Koruma Yasasına bırakmıştır. 1951 yılında çıkarılan Kamusal Alanda Gençliğin Korunması Yasası yıllar içerisinde yapılan çeşitli düzenlemeler ve değişikliklerden sonra 2003 yılında şimdiki adıyla Gençlik Koruma Yasası olarak düzenlenmiştir (Tomanbay,2012).

Almanya'da çocuklar ve gençlerin toplumda her türlü risklere karşı korunması için oluşturulmuş en güncel tüzel düzenleme federal düzeyde olan Gençlik Koruma Yasası'dır (Tomanbay,2012). Bununla birlikte Almanya'da 1990 yılında kabul edilmiş Çocuk ve Gençlik Yardımı Yasası tipik bir sosyal hizmet yasası olarak görülmektedir. Çocuk ve Gençlik Yardımı Yasasının üçüncü bölümünde koruyucu aile ve kurumda bakım sunulan çocuk ve gençlerin korunmaları ilgili bölüm yer almaktadır (Tomanbay, 2012).

Almanya' da çocuklara çocuk ve gençlere yönelik sağlanan sosyal hizmetler; sivil toplum kuruluşlarına yetki devrini esas alarak oluşturulan bir sistem ile yürütülmektedir. Alman Gençlik Dairesi, Almanya'da çocuk ve gençlere sağlanacak organizasyonlarla ilgilenen yetkili kurumdur (Vatandaş, 2014). Alman Gençlik Dairesi, aile birliğinin dağılmasının önlenmesi ve çocukların gelişebilmesi için uygun koşulların sağlanması, iyilik hallerinin korunması için oluşturulmuş sosyal bir kurumdur (Uyanık,2018). Anayasal dayanağı ise Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın anne-babalar, çocuklar ve devlet arasındaki davranışları düzenleyen 6. maddesinden almaktadır (Yaman ve Tuncay, 2018). Gençlik Dairesi, selameti tehlikede olan çocuk veya gençleri koruma altına alabilmekte, genellikle gençleri yetiştirme yurtlarına, küçük yaş grubundaki çocuklar ise koruyucu aile yanına yerleştirilmektedir (Vatandaş, 2014:142).

² Yıldırım, B., & Şahin, F. (2019). Esping-Andersen'in refah devleti sınıflandırması ve makro sosyal hizmet uygulamaları temelinde Türkiye'nin konumu. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2525-2554.

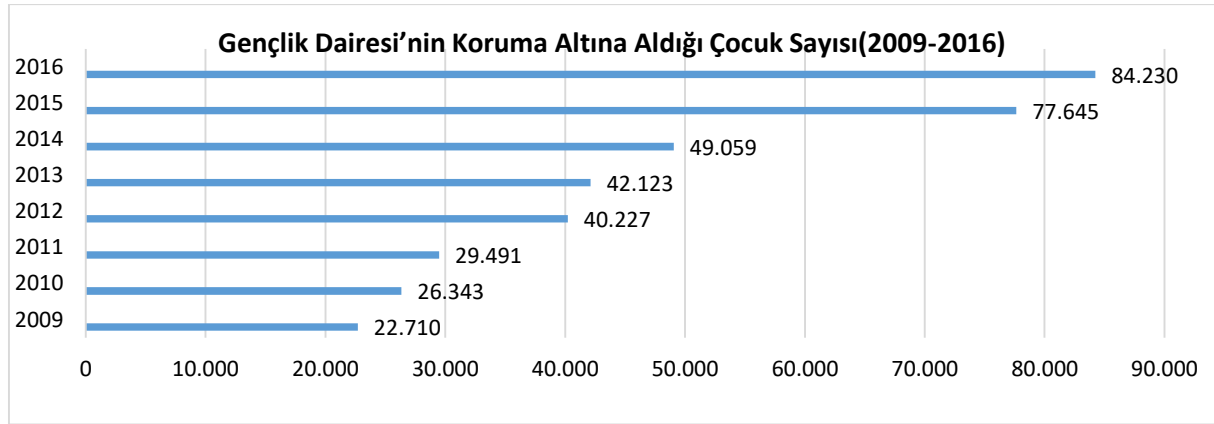
Tablo 1. Almanya Gençlik Dairesi'nin Koruma Altına Alma Gereçekleri

Gereçekler	2015	2016
Yurt Dışına Refakatsiz Yolculuk Durumu	42.309	44.935
Ebeveynlerin Talebi	16.400	17.462
İletişim Problemleri	6.222	5.592
Yerleştirme Problemleri	4.846	5.454
İstismar/Kötüye Kullanma Sorunları	4.023	4.619
Aile İçi Uyum Sorunları	2.915	3.525
Suçta Bulaşma	2.502	2.992
Ev Problemleri	1.538	2.054
Okul Problemleri	1.538	2.054
Bağımlılık Problemleri	1.289	1.498
Aile Boşanmaları	683	685
Cinsel Taciz	611	607
Diğer Problemler	14.512	15.752
Toplam	77.645	84.230

Kaynak: (Uyanık, 2018:128)

Tablo 1'de yer alan verilere göre Almanya Gençlik Dairesi tarafından çocukları koruma altına alma gerekçeleri arasında ilk sırada yurt dışına refakatsiz yolculuk durumu, ikinci sırada ebeveynlerin talebi ve üçüncü sırada ise diğer problemlerin yer aldığı görülmektedir (Uyanık, 2018).

Grafik 1: Gençlik Dairesi'nin Koruma Altına Aldığı Çocuk Sayısı (2009-2016)

Kaynak: (Uyanık,2018)

Alman Gençlik Dairesinin yıllara göre koruma altına aldığı çocuk sayısını verilen tablodaki verilere dikkat edildiğinde 2009 yılında 22.710 çocuğun koruma ve bakım altına alındığı görülmektedir. Bununla birlikte 2014 yılında 49.059 olan sayı 2015 yılında yaklaşık yüzde 58,26'lık bir artış göstererek 77.645'e ulaşmıştır. 2016 yılında ise 84,230 çocuk ve ergen koruma altına alınmıştır.

ALMANYA'DA KORUYUCU AİLE SİSTEMİ

Tüm çocukların biyolojik aileleriyle veya en az bir biyolojik ebeveyniyle yaşamını sürdürme şansına sahip olamamaktadır (Scheiwe vd., 2016). Çocukların biyolojik ailelerinin yanından ayrılmasının nedenleri arasında SGB VIII Bölüm 37 (1) cümle 4 uyarınca çocuklar istismar, kötü muamele, ihmal veya çocuğun refahının tehlikeye girmesi durumlarına yer verilmiştir (Deutscher Familiengerichtstag, 2014). Biyolojik ailelerin çocuklarına yeterince bakım sağlayamamasının nedenleri arasında yer alan biyolojik ebeveynlerin ölümü, maddi yetersizlikler, aile içi şiddet ve yaşanan ciddi sağlık sorunları gibi koşullar çocuklar için alternatif bakım modellerini gerekli kılabilecek risk faktörleri arasındadır (Scheiwe vd., 2016). Bu bakım modelleri arasında yer alan koruyucu aile hizmeti ise biyolojik ailesi tarafından bakımları çeşitli nedenlerle sağlanamayan çocukların bakımını kısa veya uzun süreli, ücretli ya da gönüllü olarak yerine getiren aile ya da kişilerce bakım hizmetinin sağlanmasıdır. Çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmesi SGB VIII, 33. Maddesine göre süreli ya da süresiz olabilmektedir (Kadın, Aile, Gençlik ve Sosyal Hizmetler Merkezi [DITIP], 2021).

Bir çocuğun koruma altına alınması, koruma altına alınan çocuk ile biyolojik ailesinin arasındaki ilişkinin tamamen sona erdiği anlamına gelmemektedir. Gençlik Daireleri tarafından çocuğun biyolojik ailesinin koşulları çocuğun geri dönmesine uygun hale getirilmeye çalışılmaktadır. Biyolojik ailesi tarafından bakım ve sorumluluğu üstlenilmeyen bir çocuğun öncelikle akraba ve yakın çevresine çocuğun bakımını üstlenmesi konusunda teklif sunulmaktadır. Koruma altına alınan çocuğun biyolojik ailesine geri dönüşü sağlanamaması halinde Gençlik Dairesinin veya Aile Mahkemesinin kararı doğrultusunda, çocuğun yaşı ve cinsiyetine uygun bir kuruluşa, yetiştirme yurduna veya koruyucu aile yanına yerleştirilir (DITIP, 2021).

Koruyucu aile hizmeti, psikolojik olarak yüksek düzeyde stresli bir yaşama sahip çocuklara, koruyucu aile ebeveynleriyle istikrarlı ilişkiler geliştirme ve çocuklar için destekleyici sosyalleşme imkânı sağlayan sosyal bir yer sunmaktadır. Bu yaşam tarzı ağırlıklı olarak sadece kısa vadeli değildir. 2009 yılında yapılan anketten elde edilen verilere göre, koruyucu aile yanındaki çocuklar istatistiksel ortalama beş yıldan fazla bir süredir mevcut koruyucu aileleriyle birlikte yaşıyorlardı. 2014 yılında sona eren bakım ilişkilerinin uzunluğuna ilişkin veriler de bakım sözleşmesinin süresinin çoğunlukla birkaç yıl olduğunu doğrulamaktadır (Scheiwe vd., 2016).

Alman Medeni Kanunu'nun 1684. maddesinin 4. fıkrasının 1. maddesine göre, aile mahkemesi, çocuğun yüksek yararı için gerekli olduğu ölçüde, ebeveynlerin erişim hakkını kısıtlama veya tamamen kaldırma hakkına sahiptir (Deutscher Familiengerichtstag, 2014:13). Bir çocuğun bakımını üstlene koruyucu aileler de görevleri, çocuk ile biyolojik aile arasındaki görüşmeler ve biyolojik aileye dönüş ihtimalleri hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilmelidir (Deutscher Familiengerichtstag, 2014).

Almanya’da Koruyucu Aile Olma Şartları

Alman koruyucu aile sisteminde koruyucu aile olmak için Alman vatandaşı olma şartı aranmamaktadır. Alman vatandaşı olmayan koruyucu aile adayının ise Almanya’da yeterli sürede oturma hakkına sahip olması gerekmektedir. Ailenin üst düzey Almanca bilmesi şart olarak görülmemekle birlikte, en az bir ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarını yardıma ihtiyaç duymadan karşılayabilecek kadar Almanca bilmesi gerekmektedir. Uzun süreli bakımlarda koruyucu aile yanına yerleştirilmesi uygun çocuklar ile koruyucu aile adayının arasındaki yaş farkının 45’in üzerinde olması gerekmektedir. Koruyucu aile adaylarının bir çocuğun bakımını üstlenebilmesi için evli olması şartı aranmamaktadır. Tek ebeveynler ve bekâr bireyler de koruyucu aile olabilirler (Doğan,2020).

Almanya koruyucu aile sisteminde koruyucu aile olmak isteyen kişilerin eğitim yetkinliği ve deneyimi önemli olmakla birlikte ailelerin koruyucu ailelik eğitimi almaları gerekmektedir. Koruyucu aile adayının koruyucu ailelikte sağlanan gelirin dışında kendisine ait düzenli ekonomik gelirinin ve istikrarlı bir aile yapısının olması gerekmektedir. Çocuğun yaşamını sürdürmesine uygun dış çerçeve koşulları ve çocuk için uygun oda bulunmalıdır. Bununla birlikte bakıcının kişisel uygunluğu ve gençlik refah dairesi, biyolojik aile ve bakım ilişkisine dâhil olan herkesle iş birliği yapma isteği ve becerisini de bu süreç içerisinde önemlidir (Deutscher Bundes Tag, 2017).

Almanya’da Koruyucu Aile Modelleri

Akraba Koruyucu Aile Modeli (Verwandtenpflege): Biyolojik ailesi tarafından bakım sorumluluğu üstlenilmeyen ve devlet koruması altındaki çocukların akrabaları tarafından bakım ve sorumluluğunun üstlenildiği koruyucu aile modelidir. Kanunlara göre gerekli şartların sağlanması durumunda akrabaların çocukların bakımını üstlenmesi için öncelikleri bulunmaktadır (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

Nöbetçi Tam Zamanlı Bakım (Bereitschaftspflege): Acil bir tehlike durumunda koruma altına alınan bir çocuk veya gencin biyolojik ailesine geri dönüşünün belirsiz olduğu durumlarda geçici olarak nöbetçi koruyucu ailelerin yanına yerleştirilir. Çocuk veya gencin durumu netleşinceye kadar burada kalırlar (Doğan,2020).

Uzun Süreli Tam Zamanlı Bakım (Dauerpflege): Kısa süre içerisinde biyolojik ailesine dönme ihtimali olmayan veya kalıcı olarak biyolojik ailelerine döndürülemeyen çocukların yararlandırıldığı modelidir. Bu hizmet modelinde amaç sadece kriz durumunun aşılması değil çocukların yetişkin olana kadar yaşamlarını sürdürecekleri bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesidir. Bu model genel olarak biyolojik ailenin çocukla ilgilenme ihtimalinin olmadığı hallerde tercih edilmektedir (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

Kısa Süreli Tam Zamanlı Bakım (Kurzeitpflege): Ailelerinde belirli bir süre yaşama imkânı olmayan çocuklar için uygun olan koruyucu aile hizmet modelidir. Geçici tam zamanlı bakım olarak da bilinmektedir. Bu bakım modelinde koruyucu aileler tarafından çocuklara korunaklı bir yaşam alanı sunulmaktadır. Bu bakım modelinde amaç, bu süre içinde çocukların mevcut aile ortamını bir süre değiştirerek çocuğun biyolojik ailesine geri dönme sürecini hızlandırmaktır (Doğan,2020).

Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli (Sonderpflege): Özel ihtiyaçları olan çocukların uygun uzmanlaşmış koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmesidir. Uzmanlaşmış koruyucu aile modelinde koruyucu aileler çocukların özel ihtiyaçlarına yardımcı olabilecek pedagojik eğitime sahiptirler. Uzmanlaşmış ailelere çalışmalarında daha iyi danışmanlık hizmeti ve destek verilmektedir (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

Almanya’da Koruyucu Aile Olma Süreci

Bir çocuğa koruyucu aile olmaya karar vermiş ailelere hazırlık semineri düzenlenerek birçok pedagojik bilgi verilmekte ve diğer katılımcılarla birlikte gelecekteki sorumlulukların farklı yönleri görülmektedir. Koruyucu ailelerle inceleme sürecinde gerçekleştirilen görüşmelerde koruyucu aile adayından birtakım görevleri gerçekleştirmesi istenir ve belirli konular hakkında koruyucu aile adaylarının düşüncelerini ifade etmeleri istemektedir. Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda Gençlik Dairesi tarafından uygun görülmesi halinde, başvuru sahipleri koruyucu aile adayı olarak kayda alınmakta ve en uygun çocuk ile eşleştirilmesi için çalışmalar başlatılmaktadır (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021)

Bir çocukla eşleştirilen koruyucu aile adayı ilk aşama olarak çocuğun biyolojik ailesiyle tanıştırılmaktadır. Koruyucu aile ve biyolojik aile, koruyucu ailelik sürecini iş birliği yaparak yürütüp yürütemeyeceklerini belirlemeye çalışmaktadır. Bu sürecin olumlu geçmesi durumunda çocuk ile ilk görüşme gerçekleştirilmektedir. Koruyucu aile sözleşmesi imzalanmadan önce koruyucu aile adayı ve çocuğun beraber vakit geçirebilecekleri ve birbirlerini tanıyabilecekleri uygun koşulların sağlandığı süreç başlatılmaktadır. Süreç sonucunda çocuk ve ailenin istekliliklerini göstermesi ve olumlu kanaatin oluşması halinde koruyucu aile ile kurum arasında sözleşme imzalanarak çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilir (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği,2021).

İNGİLTERE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

İngiltere’de çocuk koruma sisteminin en önemli özelliği, sosyal çalışmacıların devlet dairelerinde en aktif konumda bulunması ve çocuğun korumasının sağlanması için bu alanda çalışan diğer uzman personellerle ortak çalışmasıdır (Corby, 2004:244). İngiltere’de yerel birimler tarafından korunmaya ihtiyacı olan çocuklar bütüncül şekilde ele alınıp, sistematik bir biçimde korunması ve sistemsel bir kimlik kazanması 1940-1950 yılları arasında öne çıkmaya başlamıştır. Yerel birimlerin tam olarak

çocukların korunmasında önemli rol oynamaya başlaması ise 1971 senesinden sonra karşımıza çıkmaktadır (İzci, 2020).

İngiltere'de yerel yetkililer, çocukların refahını artırmayı ve aileleri desteklemeyi amaçlayan ortak bir yasama ve ulusal politika çerçevesi dahilinde çocukların sosyal bakım hizmetlerini satın alır veya sağlar. Mevzuat, yerel yetkililerin, ihtiyacın makul bir sağlık veya gelişme düzeyine ulaşmak veya bunu sürdürmek için hizmet gerektiren ya da herhangi bir sağlık sorunu yaşayan bir çocuk olarak tanımlandığı durumlarda, "ihtiyacı olan" tüm çocuklara hizmet sağlamasını şart koşmaktadır. Bir çocuğun korunma gereksinimi ya da ciddi zarar görme riski altında olup olmadığı belirlendiğinde çocuğu korumak ve onların iyiliğini desteklemek için bir çocuk koruma planı hazırlanır. Güvenlik endişesi nedeniyle evde yaşayamayacaklarına karar verilen çocuklar için, yerel yönetim, çocuğu devlet bakımına almak için bir koruma ve bakım başvurusunda bulunabilir. 2000 yılından bu yana, tüm hükümetler için kilit politika, yerel yetkilileri cesaretlendirerek devlet bakımında uzun süre bakılan çocukların sayısını azaltmak olmuştur (Bilson ve Munro, 2019).

Bugün İngiltere'de koruyucu aile bakımının yasal temeli 1989 tarihli Çocuk Yasası (*Children Act 1989*) ile oluşturulmuştur. Bu, çocukları zarardan koruma görevi ile aileleri destekleme görevini bütünleştirmeyi amaçlayan reform mevzuatının önemli bir parçasıydı. Bu yasa ile koruyucu aile bakımı üzerinde büyük etkisi olan bir dizi kilit ilke getirmiştir (Biehal, 2007:1). 1989 Yasası'nın 22(3) Bölümü, yerel bir otoritenin bakmakta olduğu çocukların refahını korumasını ve geliştirmesini gerektirir. 2004 Çocuk Yasası'nın (*Children Act 2004*) 10. Bölümü, İngiltere'deki bir yerel makamın, kendi bölgelerindeki çocukların refahını iyileştirmek amacıyla belirli ortaklarla işbirliğini teşvik edecek düzenlemeler yapmasını gerektirir. 2004 tarihli Çocuk Yasası'nın (*Children Act 2004*) 11. Bölümü ayrıca, İngiltere'deki bir yerel makamın, çocukların refahını koruma ve geliştirme ihtiyacını göz önünde bulundurarak işlevlerinin yerine getirilmesini sağlamak için düzenlemeler yapmasını gerektirir. Çocuklar ve Aileler Yasası'nın (*Children and Families Act 2014*) 19. Bölümü, bir yerel makamın, özel eğitim ihtiyaçları ve engellilikle bağlantılı işlevleri yerine getirirken çocukları ve gençleri destekleme ve dâhil etme ihtiyacını dikkate almasını gerektirir (Jarrett ve Bellis :2018:9).

İngiltere'deki yerel makamlar, çocuklara ya kurum içinde ya da bağımsız bir koruyucu kurum (IFA) aracılığıyla koruyucu bakım sağlar (Coffey ve Cooke, 2017:6). İngiltere'de yasal yükümlülüklerini yerine getirmek koşuluyla Bağımsız Koruyucu Ajanslar aracılığıyla da koruyucu aile hizmetleri sunulmaktadır. Bu ajansların maliyet açısından oldukça yüksek olması nedeniyle yerel yönetimler koruyucu aile hizmeti sunmaya devam etmektedir (İzci,2020:153). Bağımsız Koruyucu Ajansların dörtte üçünden fazlası (yüzde 79) özel sektörde ve geri kalanı (yüzde 21) gönüllü sektördedir. Kısa süreli, ara ve uzun süreli yerleştirmelerin çoğunluğunun yerel yetkililer tarafından sunulduğunu, Bağımsız Koruyucu Ajansların

ise çoğu acil durum, ebeveyn ve çocuk ve çok boyutlu tedavi yerleştirmelerini sunduğunu ifade etmektedir (Baginsky vd., 2017).

Ülkelerde devlet koruması altına alınan çocuk sayısının artmasının nedenleri arasında yoksulluğun artması, yoğun göç, çocuklara yönelik ihmal ve istismar gibi çeşitli faktörler yer almaktadır. İngiltere’de gerçekleştirilen bir araştırmada ise korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısının artmasında çocuğa yönelik kötü muamele, ihmal ve fiziksel istismar gibi faktörler etkili olduğu ortaya koyulmuştur (Demirbaş vd., 2021:236). Koruma altına alınan çocuklar üzerinde kurum bakımının olumsuz etkileri nedeniyle çok sayıda ülke, kurum bakımına alternatif modeller geliştirmeyi gündemine almış, İngiltere başta olmak üzere, çok sayıda ülkede “kurtarma zihniyeti” ile alternatif modeller uygulanmaya başlanmıştır (Küsmez, 2020). Bu alternatif modellerden birisi de koruyucu aile hizmet modelidir. Sosyal hizmet uzmanları tarafından çocukların aile ortamlarındaki güvenliklerini veya risklerini değerlendirir ve ihtiyaç duyulması halinde söz konusu çocukları koruyucu ailelere yerleştirmek için gerekli işlemler gerçekleştirilmektedir (Sellick, 2011).

Koruyucu aile hizmeti, çocukların gelişim çağlarının ilk dönemlerinden itibaren çocukların temel ihtiyaçlarını karşılama kapasitesine sahiptir. Ayrıca koruyucu aile hizmeti, uygun durumlarda çocukların biyolojik aileleriyle iletişimlerinin devam etmesine ve onlarla özdeşlemelerine de imkân sağlamaktadır. Genel olarak koruyucu ailelerin nitelikleri arasında yer alan özellikler şunlardır:

- Aile ortamında bakım sunar.
- Toplumda bakım sunar.
- Kendini işine adanmış koruyucu ailelere bağlanma ilişkileri kurma fırsatı sunar.
- Çocukların biyolojik aileye bağlı kalmaya ve özdeşleşmeye devam etmesine izin verebilir.
- Çocuğun biyolojik ailesini çocuğun bakımına dâhil edebilir.
- Çocuğa yetişkinliğe kadar bakım ve destek sağlayabilir.
- Çocuk ve kariyer için kurumdan ekstra destek kanalize edebilir.

Koruyucu aile hizmeti, çocukların bakımını sağlamakla görevli kurumlar için tüm bu olumlu nitelikleri sağlamaktadır. Çocukları koruyucu aile yanına yerleştirmenin amacı, biyolojik aileleri tarafından bakımı üstlenilemeyen çocukların bir aile ortamında yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaktır (Baginsky vd., 2017:16).

İngiltere’de koruyucu aile hizmeti, koruyucu ailelere eğitim veren ve onları destekleyen uzman koruyucu sosyal hizmet uzmanı ekiplerine sahip yerel yetkililer tarafından sağlanmaktadır. Yerel makamlar tarafından sağlanan koruyucu aile hizmetine paralel olarak faaliyet gösteren bir dizi bağımsız koruyucu kuruluşlarda bulunmaktadır (Biehal, 2007:6). İngiltere'deki tüm koruyucu ailelerin, tüm

standartlar, politikalar ve rehberliği kabul etmesini, anlamasını ve işlemlerini sağlamak amacıyla sosyal hizmet uzmanı tarafından "denetlenmesi" gerekmektedir. Bu nedenle İngiltere'deki koruyucu ailelere her yıl en az bir kez olmak üzere habersiz ziyaretler düzenlenmektedir (Matheson, 2008:38). İngiltere'de koruyucu ailelerin denetim, değerlendirme ve takipleri bağımsız bir hükümet kurumu olan Ofsted tarafından gerçekleştirilmektedir (İzci, 2020:156). İngiltere'de koruyucu aileler için geniş bir destek yelpazesi mevcuttur. Eğitim Bakanlığı, Koruyucu Aileler için Eğitim, Destek ve Geliştirme Standartlarını (Kasım 2012) yayınlamıştır. Bu standartlar ile koruyucu ailelerin onaylandıktan sonraki ilk 12-18 ay içinde neleri bilmesi, anlaması ve yapabilmesi gerektiğini belirleyen ulusal bir asgari ölçüt sağlanmaktadır (Jarrett ve Bellis, 2018).

İngiltere'de, çocukların birçoğu koruyucu aile yanında bakılmaktadır. İngiltere'de 1960 yılında koruma altında olan toplam çocuk sayısının 61.729 olduğu belirtilmiş ve bu çocuklarının yarısına koruyucu aile yanında bakım hizmeti sunulmaktadır (Yolcuoğlu, 2010:53). İngiltere'de 2005 yılı itibarıyla 66.000 devlet koruması altında olan toplam çocuktan 55.505 çocuk koruyucu aile hizmetinde faydalanmaktadır (Toklucu, 2017:8). 2017 yılında İngiltere'de 72,670 devlet koruması altında olan toplam çocuktan yüzde 73,5'i koruyucu aile hizmetinden faydalanmaktadır (Şahin, 2018).

İNGİLTERE'DE KORUYUCU AİLE OLMA ŞARTLARI

Koruyucu aile olmak amacıyla yapılan başvurunun onaylanması için temel şartların yerine getirilmesi gerekir. Gereksinimler arasında koruyucu aile adayının;

- 21 yaşından büyük olması,
- Fiziksel ve zihinsel sağlığının iyi olması,
- Birleşik Krallıkta tam zamanlı ikamet ediyor olması veya kalma izninin olması,
- Bir çocuğa veya gence destek ve bakım sağlamak için zamanın olması yer almaktadır (Fostercare UK , 2021).

Ulusal Asgari Standart (NMS) 15.1, bir çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması makul bir şekilde beklenmedikçe bir yerleştirme önerilmemektedir. Uygun bir yerleşim seçerken en önemli hususlar arasında:

- İletişim ihtiyaçları,
- Kardeşlerin mümkün olduğunda ve ilgili çocukların yüksek yararına olacak şekilde bir araya yerleştirilmesi,
- Başka önemli hususlar olmadıkça, istikrarlı bir eğitim yerleşiminin sürdürülmesi veya güvence altına alınması,

- Irk, kültür, din ve dil geçmişi,
- Engellilikten kaynaklanan ihtiyaçlar,
- Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuk için kullanılabilir alan ve yatak odalara dikkat edilmesi gerekmektedir (Baginsky vd., 2017).

İNGİLTERE’DE KORUYUCU AİLE MODELLERİ

Uzun Dönem: 'Uzun süreli koruyucu aile' ifadesi, çocuk veya gencin bakımından ayrılana kadar belirli bir koruyucu ailede kalması durumunu ifade etmektedir (Tearse, 2014:4). Aylarca hatta yıllarca biyolojik ailelerine geri dönemeyen çocuklar, uzun süreli olarak koruyucu aileye yerleştirilir (Coffey ve Cooke, 2017). Bu koruyucu aile modeli, bir çocuğa 'yaşam boyu bir aile' sağlamayı amaçlamaktadır. Ebeveynleriyle yeniden bir araya gelemeyen çocuklara uzun süreli koruyucu bakım sağlansa da, çocuklar yine de ebeveynleri veya diğer akrabalarıyla iletişim kurmaya devam edebilir (Biehal, 2007).

Kısa Dönem: Bakım sistemine yeni dâhil olan veya bir süre kaldıktan sonra biyolojik ailesine dönene veya uygun bir uzun vadeli yerleştirme yapılanaya kadar bir çocuğa hizmet sunmak amacıyla tasarlanmış hizmet modelidir (Coffey ve Cooke, 2017:7). Çocuklar ya da gençler için geçici bir "çatı" sağlamak bir aile çatışması durumunu yatıştırmak veya bazen geçici bir krizi yönetmek için kullanılabilir. Kısa dönem yerleştirmeleri genel olarak bir hafta ya da daha az sürmektedir (Biehal, 2007).

Aile, Arkadaş veya Akriba Bakımı: Biyolojik ailesi tarafından bakımı sağlanamayan çocuklara, akrabaları ya da ailenin arkadaş çevresi tarafından çocuğun bakımının üstlenilmesidir. Çocukların aileleriyle olan bağlarının devamını etmesini sağlaması nedeniyle genellikle tercih edilen bir koruyucu aile türüdür (Baginsky vd., 2017).

Tutuklu Çocuklara Yönelik Bakım: Mahkeme tarafından tutuklanan ya da suça sürüklenmiş çocuklar için uygulanan koruyucu aile hizmet modelidir. Bu modelden koruyucu ailelerden çocuklar için yargılayıcı olmadan destek sağlamaları yaşamları için olumlu bir yol planlamaya başlayabilecekleri bir ortam sağlamaları beklenir. Bu koruyucu aile modeli; mahkeme işlemlerini bekleyen veya hapis cezalarının bitmesine üç aydan az kalmış ve toplum içinde yaşamaya geri dönerken koruyucu ailede kalması onaylanmış çocuklar için velayete alternatif olarak tasarlanmıştır (Coffey ve Cooke, 2017).

Çok Boyutlu Tedavi İçeren Bakım: Terapötik bakım, bir çocuğun veya gencin önemli ölçüde ihmal veya travma geçirdiği ve terapötik bakımdan büyük ölçüde fayda sağlayacağı bir yerleştirmedir. Bu tür bir koruyucu aile, çocuğa, yaşamlarında travmatik bir deneyim veya dönemin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için terapi alırken, koruyucu aileyle güvene dayalı bir ilişki kurabilecekleri destekleyici bir aileye sahip olmalarını sağlar (Capstone Foster Care, FosterCare UK and Excel Fostering Ltd., 2021).

Acil Durum Bakımı: Acil Durum Bakımı, yerel yönetimler tarafından bir yerleşim türü belirlenmediği acil durumlarda bir çocuğun yerleştirilmesi için kullanılan koruyucu aile türüdür. Genel olarak bu yerleştirme türünde bir çocuğun güvenliği açısından acil bir durumun söz konusu olduğu ve ev ortamından mümkün olduğunca çabuk uzaklaştırılmaları gerektiği durumlarda çocuk için bakım planlama sürecinin belirlenmesinde en iyi seçenektir (Baginsky vd., 2017).

Evlad Edinmek için Koruyucu Bakım: Evlat edinme amacıyla bebekleri veya küçük çocuklara koruyucu aile hizmeti sunan ebeveynlerdir.

Kısa Süreli Molalar: Geçici koruyucu bakım, bir çocuğun mevcut aileyi rahatlatmak için koruyucu bir ailenin yanına yerleştirildiği kısa vadeli bir koruyucu aile yerleştirme türüdür. Bu, biyolojik aile, evlat edinen aile veya koruyucu aile için olabilir (Capstone Foster Care, FosterCare UK and Excel Fostering Ltd., 2021).

Destekleyici Köprü Oluşturma: Destekleyici Köprü Oluşturma kısa vadeli koruyucu aile türlerinden biridir. Bebeklerin ya da çok küçük çocukların uzun süreli koruyucu aile veya aile değerlendirme gibi daha kalıcı bir yerleştirme yapılmadan önce geçici bir eve ihtiyacı olması halinde tercih edilmektedir (İzci, 2020).

Ebeveyn Çocuk Bakımı: Bu tür koruyucu yerleştirme, küçük yaşta ebeveyn olmuş ve kendi çocuklarına bakmak için desteğe ve rehberliğe ihtiyaç duyan gençler içindir. Söz konusu ebeveynin ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi amacıyla özel olarak eğitim almış bir koruyucu bakıcı ile birlikte yaşamaları sağlanmaktadır. Bu yerleştirmeler ailelerin bir arada tutunmasını güçlendirmeye yardımcı olmaktadır (Coffey ve Cooke, 2017).

Kardeşler için Koruyucu Bakım: Devlet tarafından koruma altına alınan çocuklar arasında iki ya da daha fazla sayıda kardeş olan çocuklar için koruma ve bakım hizmeti sağlanmaktadır. İngiltere’de yasalar iki ya da daha fazla sayıda kardeş olan çocukların bir arada yaşamlarını öngörmesi sebebiyle kardeş olan çocukları birlikte alacak ve ayrılmadan birlikte büyümesini sağlayacak koruyucu ailelere talep artmaktadır (İzci, 2020).

İNGİLTERE’DE KORUYUCU AİLE OLMA SÜRECİ

İngiltere’de koruyucu aile adayları tarafından koruyucu aile olma başvuruları yerel otoriteler, vakıflar ve bağımsız koruyucu aile sağlayıcılarına yapılmaktadır. Koruyucu aile sürecinin hazırlık ve değerlendirme işlemlerinin tamamlanması sekiz aya kadar sürebilir. Bu süreçte koruyucu aile adaylarından dizi hazırlık ve eğitim kurslarına katılım sağlamaları beklenmektedir. Görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından koruyucu aile adaylarının uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla aile ile ikamet adresinde ya da ofiste sekiz ile on arasında görüşme gerçekleştirilir. Yapılan

görüşmelerde koruyucu aile adaylarının ikamet ettikleri evin durumu, adayın sağlık, sabıka, istihdam ve referansları kontrol edilir. Görüşmeler sonucunda sosyal çalışma görevlisi tarafından mevcut durum ve adayın hangi koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılması gerektiğini değerlendirdiği rapor koruyucu aile paneline sunulmaktadır. Panelde profesyonel ve kişisel bağlantıları olan katılımcılar yer alırlar. Koruyucu aile panelinde yer alan katılımcılar koruyucu aile adayının uygun olup olmadığına dair öneride bulunurlar (Şahin, 2019).

ALMANYA, İNGİLTERE VE TÜRKİYE'DE KORUYUCU AİLE SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye’de koruyucu aile hizmeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Koruyucu Aile Birimleri tarafından yürütülmektedir. İngiltere’de koruyucu aile hizmeti yerel yönetimler ve Bağımsız Koruyucu Ajanslar aracılığıyla sunulmakta iken, Almanya’da ise Alman Gençlik Dairesi tarafından sunulmaktadır. Almanya’da koruyucu aile hizmetleri tüm belediye ve kaymakamlıklarda hizmet sunan Alman Gençlik Dairesi, aile birliğinin dağılmasının önlenmesi ve çocukların gelişebilmesi için uygun koşulların sağlanması, iyilik hallerinin korunması için oluşturulmuş sosyal bir kurumdur. Almanya genelinde 600’e yakın gençlik idaresi bulunmaktadır (Vatandaş,2014).

İngiliz çocuk koruma sisteminde koruyucu aile hizmeti Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kurumu, yerel otoriteler, vakıflar, Bağımsız Koruyucu Ajanslar aracılığıyla sunulmaktadır. İngiltere’de koruyucu ailelerin denetim, değerlendirme ve takipleri bağımsız bir hükümet kurumu olan Ofsted tarafından gerçekleştirilmektedir (İzci,2020).

İngiltere’de faaliyet gösteren yerel yönetimler koruyucu aile bulma hususunda özel sektörden ve sivil toplum kuruluşlarından destek almaktadır. Ülkemizde ise koruyucu aile başvurularının alınması ve değerlendirilmesi Bakanlığa bağlı Koruyucu Aile Birimleri tarafından yürütülmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da ailelerin yaşadıkları imkânsızlıklar nedeniyle bakım sorumluluğunu yerine getiremediği çocukları koruma altına alınmıştır. Ancak günümüzde kamu yararına çalışan yarı özel Alman Gençlik Dairelerin bakım sağladığı çocuk sayısına göre devletten para alması, koruyucu ailelerin koruyucu ailelik sistemini ekonomik çıkarı doğrultusunda araçsallaştırması nedeniyle, iyi niyetli oluşturulan bu yapının işlerliğine zarar vermektedir (Vatandaş,2014).

İngiltere’de gerçekleştirilen araştırmada anket sorunlarını yanıtlayan 1.400 kişinin yüzde 40’ı maddi nedenlerden dolayı koruyucu aile olmaya karar verdiğini, yüzde 50’si ise koruyucu aile hizmetini evden çalışma olarak gördüğünü belirtmiştir. Ankara’da 150 kadının katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada, katılım sağlayanların 1/3’ü maddi imkanlarının yetersiz olması ve koruyucu ailelere yapılan ödemelerin az olması sebebiyle bu hizmetin yaygınlaşmadığını belirtmiştir (Dal ve Akbaş,2020).

Her üç ülkede de koruyucu aile adayları koruyucu aile olmak için birtakım şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Koruyucu aile adaylarının belli şartları yerine getirmesi durumunda başvuruları değerlendirmeye alınmaktadır. Bu noktada koruyucu aile adaylarında aranılan şart konusunda ülkeler arasında birtakım benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Koruyucu aile adaylarında aranan fiziksel ve zihinsel sağlığının iyi olması ve koruyucu ailenin düzenli bir gelire sahip olması şartları ülkelerde benzerlik göstermektedir.

Türkiye’de koruyucu aile başvurusu yapmak isteyen kişilerin 25 yaşından büyük ve 65 yaşından küçük olması şartı aranmaktadır. Bu noktada Almanya’da ise koruyucu aile ve çocuk arasındaki yaş farkının 45’in üzerinde olması şartı aranmaktadır. İngiltere’de ise koruyucu aile adaylarının 21 yaşından büyük olması şartı aranmakla birlikte üst yaş sınırı bulunmamaktadır. Her üç ülkede de boşanmış ya da tek ebeveyn olan kişiler koruyucu aile olma hakkını sahiplerdir. Bireylerin koruyucu aile olarak başvurusu için evlilik şartı aranmamaktadır.

Ülkemizde koruyucu aile olma şartları arasında Türk vatandaşı olma şartı yer almaktadır. Diğer iki ülkenin koruyucu aile sisteminde vatandaş olma şartı aranmamakla birlikte, farklı bir uyruğa sahip kişiler koruyucu aile başvurusu yapabilmesi için başvuru yaptıkları ülkede yeterli süre için ikamet izninin olması gerekmektedir. Türkiye’de ise koruyucu aile adaylarının sürekli olarak Türkiye’de ikamet etmesi şartı aranmaktadır. Almanya ve İngiltere’de koruyucu aile adaylarından en az bir ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarını kendi başına giderebilecek kadar yaşamını sürdürdükleri ülkenin dilini bilmesi gerekmektedir.

Ülkelerin koruyucu aile sisteminde hem koruma altında olan çocukların hem de koruyucu ailelerin özellikleri dikkate alınarak çeşitli koruyucu aile modelleri oluşturulmuştur. Türkiye’de dört farklı koruyucu aile modeli bulunmaktadır. Koruyucu aile modelleri açısından Türkiye’ye benzerlik gösteren Alman koruyucu aile sisteminde ise 5 farklı koruyucu aile modeli bulunmaktadır. Alman koruyucu aile sistemi bu noktada Türkiye’den ‘Nöbetçi Tam Zamanlı Bakım’ modeli ile farklılaşmaktadır. İngiltere Koruyucu aile modelleri konusunda Türkiye ve Almanya’ya göre iki ülkeden farklılaşmaktadır. İngiltere’de uygulanan koruyucu aile sisteminde 11 koruyucu aile türü bulunmaktadır. Bunlar arasında: Uzun Dönem Bakım, Tutuklu Çocuklara Yönelik Bakım, Kısa Dönem Bakım, Çok Boyutlu Tedavi İçeren Bakım, Acil Durum Bakımı, Aile, Arkadaş veya Akraba Bakımı, Evlat Edinmek için Koruyucu Bakım, Kısa Süreli Molalar, Destekleyici Köprü Oluşturma, Ebeveyn Çocuk Bakımı, Kardeşler için Koruyucu Bakım yer almaktadır.

Almanya ve Türkiye’ye kıyasla koruyucu aile modelinin çeşitli olması sayesinde İngiltere’de uygulanan koruyucu ailelik sisteminin farklı gereksinimleri olan her çocuğun yararlanabilmesi ve ihtiyaçlarına daha sağlıklı bir biçimde karşılık verilmesine olanak sağlamaktadır. Türkiye’de koruyucu aile hizmetinden

genel olarak küçük yaş grubundaki çocuklar, kız çocukları ve daha az davranış problemlerine sahip çocuklar faydalanmaktadır. İngiltere’de ise koruyucu aile çeşitliliğinin fazla olması nedeniyle farklılaşan ihtiyaç ve gereksinimlerine göre koruyucu aile çeşitliliği sağlanmaktadır (İzci,2020). Her üç ülkede de belirlenen koşulların sağlanması durumunda öncelikli olarak çocuğun akrabalarına koruyucu aile olmaları için teklif sunulmaktadır. Her üç ülkede de akraba koruyucu aile modelinin öncelikle tercih edilmesi ülkelerin benzer politikaları arasında yer almaktadır.

Her üç ülkede de çocukların koruma altına alınması durumu çocuk ve biyolojik aile arasındaki bağların tamamen sona erdiği anlamına gelmemektedir. Üç ülkede de herhangi bir sakınca bulunmaması halinde biyolojik aileler ile çocukların görüşmeleri gerçekleştirilmektedir. Her üç ülkede de çocukların koruma altında olduğu süreçte çocuğun biyolojik ailesinin koşullarını çocuğun geri dönüşüne uygun hale getirilmesi amacıyla mesleki çalışmalar yürütülmektedir. Bu nedenle biyolojik aileleri tarafından bakım sunulmayan çocuklarda öncelikle akraba ve yakın çevresine koruyucu ailelik teklif sunulmaktadır. Çocuğun akrabaları tarafından aranılan koşulların sağlayamaması durumunda ise koruma altında olan çocuk ile en uygun koruyucu aile adayının eşleştirilmesi yapılmaktadır. Almanya’da Türkiye’den farklı olarak koruyucu aile adayı bir çocuğa koruyucu aile olmaya karar vermesi durumunda ilk aşama olarak çocuğun biyolojik ailesiyle tanıştırılmaktadır. Biyolojik aile ve koruyucu aile, koruyucu ailelik sürecini iş birliği yaparak birlikte yürütüp yürütemeyeceklerini belirlemeye çalışmaktadır. Bu sürecin olumlu geçmesi durumunda ise koruyucu aile adayı ile çocuğun ilk görüştürülmesi gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2. Aile Bakımından Yoksun Çocukların Koruma Altında Geçirdikleri Süre

Ülke	Bakım altında geçirilen ortalama süre	Daha uzun süre bakım altında kalan %
Almanya	4 Yıl	
İngiltere	2.1 Yıl	%33: 4 yıl ve üzeri

Kaynak: (Yaman, 2018)

Tablo 2’de yer alan veriler dikkate alınarak çocukların bakım altında geçirdikleri sürelerle bakıldığında ise, Almanya’da çocukların kurum bakımında geçirdikleri sürenin diğer ülkelere göre yüksek olduğu görülmüştür. İngiltere’de bakım altına alınan çocukların neredeyse yüzde 70’i, iki yıl içerisinde bakım sisteminden ayrılmakta ve bu çocukların yüzde 55 ila yüzde 58 kadarı, iki yıl içerisinde biyolojik aileleri ya da akrabalarının yanına dönmüştür. Almanya’da görece bakım altına giren çocuk oranları az iken, bakım altında olan çocukların oranı yüksektir. Bu durum, çocukların uzun dönem koruma altında kaldıklarını, aile yanına döndürme edindirme oranlarının düşük olduğunu ve büyük bir olasılıkla artık koruyucu aile yanına yerleştiklerini ortaya koymaktadır (Yaman, 2018).

Kurum bakımı ile koruyucu aile bakımının karşılaştırıldığı bir araştırmada İngiltere'de her 10.000 çocuktan 50'sinin bölgesel yetkililerce bakım altına alındığı, yüzde 65'nin koruyucu aile sisteminden yararlandığı, yüzde 12'sinin ise yuvalarda bakıldığı bildirilmektedir (Üstüner vd., 2005).

Tablo 3. Bakım Altındaki Çocukların Faydalandıkları Hizmetler

Ülke	Akraba Yanında Bakım	Koruyucu Aile	Kuruluş Bakımı	Evlat Edinme	Bakım altında ancak ailesi yanına yerleştirilmiş	Diğer (geçici barınma, bağımsız yaşama, gözaltı, kayıp)
Almanya	%8	%40	%47			%5
İngiltere	%18	%47	%13	%5	%10	%7

Kaynak:(Yaman,2018)

İngiltere'de çocuklar çoğunlukla koruyucu aile hizmetinden faydalandırılırken, bu durumu yüzde 18 ile akraba yanında bakım ve yüzde 13 ile kuruluş bakımı izlemektedir. Almanya'da yüzde 47'lik bir oranla kuruluş bakımının ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte Almanya'da bakım altındaki çocukların yüzde 40'ının koruyucu aile hizmetinden, yüzde 8'ininde akraba yanında bakımdan faydalandığı görülmektedir.

İngiltere'de koruma ve bakım altına alınan tüm çocuklar içinde koruyucu aile hizmetinden yararlananların oranı yıllara göre ciddi bir düzeyde artış göstermiştir. İngiltere'de 1970'li yıllarda devlet koruması altındaki tüm çocukların yüzde 32 ila yüzde 35 arası çocuk koruyucu aile hizmetinden faydalanırken, 1985 yılında bu oran yüzde 50'ye yükselmiştir (Avcı, 2019). O zamandan beri oran istikrarlı bir şekilde arttı ve 2011 yılında ise bu oran yüzde 73 ila yüzde 75'e yükselmiştir (Narey ve Owers, 2018). 2015 yılında bu oran yüzde 78'e yükselirken 2020'de İngiltere'de devlet koruması altındaki toplam 80.080 çocuktan 57.380 çocuk koruyucu aile hizmetinden yararlanmaktadır (The Fostering Network, 2021)

Türkiye'de 2002 yılında koruma ve bakım altındaki tüm çocukların yaklaşık yüzde 2,5'i koruyucu ailede iken, 2012 yılında Türkiye'de devlet koruması altındaki toplam 21.126 çocuktan 7.259 çocuk koruyucu aile hizmetinden yararlanmaktadır ve oran yüzde 34,3'e denk gelmektedir. Ülkemizde özellikle son yıllarda koruma ve bakım altına alınan çocukların koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırıldığı görülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB], 2021).

2017 yılında Türkiye'deki çocuk nüfusu 22.883.288 iken çocuk nüfus oranı ise yüzde 28,32 olarak bulunmuştur. 2017 yılında koruma altına alınan 19.831 çocuktan yüzde 28,4'ü yani 5.642'si koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmıştır. 2017 yılında Almanya'daki çocuk nüfusu 13.470.262 iken çocuk nüfus oranı ise yüzde 17,87 olarak bulunmuştur. 2017 yılında 81.412 çocuk koruyucu aile hizmetinden

faýdalandırılmaktadır. 2017 yılında İngiltere'deki çocuk nüfusu 13.921.117 iken çocuk nüfus oranı ise 20,46% olarak bulunmuştur (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB], 2021). 2017 yılı itibari ile İngiltere'de koruma altında olan 72,670 çocuktan yaklaşık yüzde 73,5'i koruyucu aile hizmetinden faydalandırılmaktadır (Şahin, 2018).

SONUÇ

Ülkelerin çocuklara yönelik geliştirdiği sosyal politikalar çerçevesinde belirlenen koruyucu aile hizmeti devlet koruması altındaki çocuklara sunulan kuruluş bakımına alternatif bir hizmet modeli olarak geliştirilmiştir. Çeşitli ülkelerde çocukların sağlıklı gelişmesi için aile ortamında büyümesinin öneminin anlaşılmasıyla birlikte ailesinden ayrılmak zorunda kalan çocuklar için koruyucu aile hizmeti gittikçe artan bir önem kazanmaktadır.

Türkiye'de koruyucu aile başvurusu yapmak isteyen kişilerin 25 yaşından büyük ve 65 yaşından küçük olması şartı aranmaktadır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2012). Bu noktada Almanya'da ise koruyucu aile ve çocuk arasındaki yaş farkının 45'in üzerinde olması şartı aranmaktadır (Doğan,2020). İngiltere'de ise koruyucu aile adaylarının 21 yaşından büyük olması şartı aranmaktadır (Foster Care, 2021a).

Ülkemizde koruyucu aile olma şartları arasında Türk vatandaşı olma şartı yer almaktadır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü,2012). İngiltere'de koruyucu aile sisteminde vatandaş olma şartı aranmamakla birlikte, farklı bir uyruğa sahip kişiler koruyucu aile başvurusu yapabilmesi için başvuru yaptıkları ülkede yeterli süre için ikamet izninin olması gerekmektedir (Foster Care, 2021a). Türkiye'de ise koruyucu aile adaylarının sürekli olarak Türkiye'de ikamet etmesi şartı aranmaktadır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü,2012). Almanya ve İngiltere'de koruyucu aile adaylarından en az bir ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarını kendi başına giderebilecek kadar yaşamını sürdürdükleri ülkenin dilini bilmesi gerekmektedir (Doğan,2020).

Ülkelerin koruyucu aile sisteminde hem koruma altında olan çocukların hem de koruyucu ailelerin özellikleri dikkate alınarak çeşitli koruyucu aile modelleri oluşturulmuştur. Türkiye'de Akraba Veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli, Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli, Süreli Koruyucu Aile Modeli ve Geçici Koruyucu Aile Modeli olmak üzere dört farklı koruyucu aile modeli bulunmaktadır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü,2012). Koruyucu aile modelleri açısından Türkiye'ye benzerlik gösteren Alman koruyucu aile sisteminde ise 5 farklı koruyucu aile modeli bulunmaktadır. Alman koruyucu aile sistemi bu noktada Türkiye'den 'Nöbetçi Tam Zamanlı Bakım' modeli ile farklılaşmaktadır (Doğan,2020). İngiltere Koruyucu aile modelleri konusunda Türkiye ve Almanya'ya göre iki ülkeden farklılaşmaktadır. İngiltere'de uygulanan koruyucu aile sisteminde 11 koruyucu aile türü bulunmaktadır. Bunlar arasında: Uzun Dönem Bakım, Tutuklu Çocuklara Yönelik Bakım, Kısa

Dönem Bakım, Çok Boyutlu Tedavi İçeren Bakım, Acil Durum Bakımı, Aile, Arkadaş veya Akraba Bakımı, Evlat Edinmek için Koruyucu Bakım, Kısa Süreli Molalar, Destekleyici Köprü Oluşturma, Ebeveyn Çocuk Bakımı, Kardeşler için Koruyucu Bakım yer almaktadır (İzci, 2020).

Türkiye’de koruyucu ailelik hizmeti sadece Koruyucu Aile Birimleri tarafından sağlanırken, İngiltere’de yerel yönetimlerle birlikte Bağımsız Koruyucu Ajanslar da faaliyet göstermektedir. Bu noktada İngiltere’de Bağımsız Koruyucu Ajansları maddi açıdan zorlayıcı olmasına rağmen koruyucu aile eşleştirme şansının daha fazla olması sayesinde tercih sebebi haline gelmiştir. Almanya’da ise devlet koruyucu aile sistemini sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışarak geliştirmiştir ve bu şekilde devam etmektedir. Türkiye’deki koruyucu aile dernekleri, İngiltere’deki Bağımsız Koruyucu Ajanslara bazı noktalarda benzerlik göstermekle birlikte geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Koruyucu aile derneklerinin geliştirilmesiyle birlikte ülkemizde uygulanan koruyucu aile sisteminin geliştirilmesine de katkı sağlanacaktır. İngiltere’de sağlanan hizmetler yerel yönetimler tarafından sunulmakta iken Türkiye’de bu hizmetler Merkez tarafından yürütülmektedir.

Çocukların koruma altına alınması durumuyla birlikte biyolojik aileleriyle görüştürülmelerine engel bir durum olmaması halinde çocuk ile biyolojik ailenin görüştürmelerine olanak sağlanmaktadır. Üç ülkede de benimsenen bu politika sayesinde çocukların aile ile çocuk arasındaki iletişimin güçlü tutulmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte biyolojik ailesi yanına döndürülmesi mümkün olan çocuklar kısa süre içerisinde ailesinin yanına döndürülmektedir.

Özetle Türkiye’de kuruluş ortamında bakım sunulan çocuk sayısı, koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuk sayısına göre oldukça yüksektir. Koruma ve bakım altına alınan çocukların kuruluş bakımından çok koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılması gerekmektedir. Bu noktada toplumun koruyucu aile modeli hakkında bilgilendirilmesi ve farkındalık oluşturulması önemlidir. Ülkemizde koruyucu aile hizmet modeli dört model ile sınırlı olup, farklı sürelerde ve amaçlarla bu hizmet modelinden yararlanabilecek çocuklar için uygun koruyucu aile modelleri oluşturulmalıdır. Ülkemizde özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocukların koruyucu aile sisteminden yararlandığı ancak yararlanan çocuk sayısının istenilen seviyede olmadığı görülmekte ve sayılarının arttırılmasına yönelik hizmet politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2021.05.18). İstatistikler. <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/> adresinden 15.11.2021 tarihinde alındı.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB]. (2020). Koruyucu Aile Adayları Rehberi. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/40289/koruyucu-ai-le-adaylari-rehberi-pdf.pdf> adresinden 15.11.2021 tarihinde alındı.
- Avcı, Ü. E. (2019). Evlat edinen, koruyucu annelik yapan ve biyolojik anne olan kadınların annelik ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (Doktora tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Baginsky, M., Gorin, S., ve Sands, C. (2017). The Fostering System In England: Evidence Review. Department For Education King's College London and Quest Research and Evaluation Ltd Social Service in Government, 1-30.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (2012. 12.14) Koruyucu Aile Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> adresinden 18.12.2020 tarihinde alındı
- Biehal, N. (2007). The Uses Of Foster Care In England: Policy, Organisation And Discourse. In 1st International Network Foster Care Research Conference. 21-23.
- Bilson, A., ve Munro, E. H. (2019). Adoption and child protection trends for children aged under five in England: Increasing investigations and hidden separation of children from their parents. *Children and Youth Services Review*, 96, 204-211.
- Cameron, C., Reimer, D., & Smith, M. (2016). Towards a theory of upbringing in foster care in Europe. *European Journal of Social Work*, 19(2), 152-170.
- Capstone Foster Care, Foster Care UK and Excel Fostering Ltd. (2021, 03 20). Koruyucu aile türleri. <https://www.capstonefostercare.co.uk/about-fostering/types-of-fostering> adresinden 11.10.2021 tarihinde alındı
- Coffey, R., ve Cooke, S. (2007). Barnardo's Analysis Of Foster Care Referral Data In England. 1-16.
- Corby, B. (2004). İngiltere'de çocuk cinsel istismarı politikası. Çev. Hatice Kaynak. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 243-254.
- Dal, V. ve Akbaş, E. (2020). Koruyucu aile hizmetlerinin yürütülmesinde sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 523-546.
- Demirbaş, E. Ö., İmir, H. M., Kılınç, F. E., ve Bektaş, N. (2021). Üniversite çalışanlarının koruyucu aile uygulamasına bakış açısı: bir durum çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* (50), 231-277.
- Deutscher Bundes Tag (2017). Wissenschaftliche Dienste. Rechtliche Regelungen zur Qualifikation von Pflegeeltern. <https://www.bundestag.de/resource/blob/514138/af2241e8427942d4b20d42f2e48cc73d/wd-9-019-17-pdf-data.pdf> adresinden 29.10.2021 tarihinde alındı.

- Deutscher Familiengerichtstag (2014). "Reformbedarf im Pflegekinderwesen. Kinderrechte Kommission."
- DİTİB-Kadın, Aile, Gençlik ve Sosyal Hizmetler Merkezi (2021, 04 26). Çocuk koruma. <http://jugendschutz.ditib.de/index.php/tr/content-items/8-nachrichten/47-pflegefamilie-eine-verdienst-und-verantwortungsvolle-aufgabe-tr> adresinden 25.10.2021 tarihinde alındı.
- Doğan, B. (2020). Alman çocuk koruma sisteminde Türkiyeli ailelerin kültür ve göç bağlamında koruyucu aile olma deneyimi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği (2021.19 Nisan). Almanya'da koruyucu aile olmak. www.dusseldorf.aile.gov.tr adresinden 20.09.2021 tarihinde alındı.
- Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği (2021.22 Nisan). Koruyucu aile bakım modelleri. www.dusseldorf.aile.gov.tr adresinden 15.09.2021 tarihinde alındı.
- Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği (2021, 20 Nisan). Çocuğun koruyucu aileye verilmesi. www.dusseldorf.aile.gov.tr adresinden 11.10.2021 tarihinde alındı.
- Font, S., Berger, L., Cancian, M., Noyes, J. (2018). Permanency and the educational and economic attainment of former foster children in early adulthood. *American Sociological Review*, 83(4), 716-743.
- Fostercare UK (2021a, 17 Mart). Nasıl koruyucu aile olunur? <https://www.fostercareuk.co.uk/knowledge-centre/how-to-become-a-foster-parent> adresinden 20.11.2021 tarihinde alındı.
- Fostercare UK (2021b, 20 Mart). Koruyucu aile türleri. <https://www.ukfostering.org.uk/fostering-information/types-of-fostering/> adresinden 15.11.2021 tarihinde alındı.
- Fostercare UK (2021c, 21 Mart). Tedavi edici koruyucu ailelik. <https://www.ukfostering.org.uk/fostering-information/therapeutic-fostering/> adresinden 20.10.2021 tarihinde alındı.
- Gilbert, N. (2011). A comparative study of child welfare systems: Abstract orientations and concrete results. *Children and Youth Services Review*, 34, 532–536.
- İzci, L. (2020). Türkiye ve İngiltere'de koruyucu aile sisteminin karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(50), 140-163.
- Jarrett, T., ve Bellis, A. (2018). "Foster Care In England." House Of Commons Library. 1-40.
- Kaya,Z. Ş. (2019). Uzmanların gözünden türkiye'de koruyucu aile programı üzerine bir değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küsmez, B. (2006). Korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurumsal ve alternatif hizmet modelleri: bir değerlendirme. *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 4(3), 201-225.
- Matheson, I. (2008). Foster care standards: A four country study. New Zealand Family and Foster Care Federation.

- Narey, M., & Owers, M. (2018). *Foster care in England*. Crown Copyright, The National Archives, Kew, London., 1-125.
- Scheiwe, K., Schuler-Harms, M., Walper, S., ve Fegert, J. M. (2016). Pflegefamilien als soziale familien, ihre rechtliche anerkennung und aktuelle herasuforderungen. *Bundesministerium Für Familie Senioren, Frauen Und Jugend*, 1-58.
- Sellick, C. (2011). Privatising foster care: the uk experience within an international context. *Social Policy & Administration*, 45(7), 788-805.
- Şahin, E. G. (2019). Koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmetine ilişkin değerlendirmeleri: Zonguldak ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tearse, M. (2014). "Long-Term Foster Care in England, Wales And Northern Ireland.". 1-55.
- The Fostering Network (2021, 05 18). Koruyucu aile istatistikleri <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/all-about-fostering/fostering-statistics> adresinden 17.07.2021 tarihinde alındı
- Toklucu, D. (2017). *Dezavantajlı Çocukları Topluma Kazandırmak, Türkiye’de Koruyucu Ailelik*. Seta
- Tomanbay, İ. (2012). Avrupa Birliği ülkelerinde çocuk koruma anlayışı ve Türkiye’deki çocuk koruma kanunu. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M.C. Öner (Ed). *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar* içinde. (17-31) SABEV.
- Uyanık, M. (2018). Alman Gençlik Dairesi ve çocukların koruma altına alınması uygulamalarına yönelik eleştiriler. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 123-140.
- Üstüner, S., Erol, N., ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- Vatandaş, S. (2014). Alman Gençlik Dairesi (Jugendamt) ve koruma altına alınan türk kökenli çocuklar. *Bilge Strateji*, 6(10), 137-156.
- Yaman, F. (2018). Almanya’da çocukları koruma altına alınan göçmen ailelere yönelik koruma hizmetlerinin incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, F., ve Tuncay, T. (2018). Almanya’da çocukları koruma altına alınan göçmen ailelerin, gençlik dairelerine ilişkin deneyimleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 315-366.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Sosyal çalışmada gereksinim kavramı ve çocuk refahı sisteminde gereksinim temelli politikalar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(23), 47-56.